

آیا در باره امام حسین (ع) آیاتی در قرآن نازل گردیده است؟

پاسخ:

در شأن اهل بیت (علیهم السلام) از جمله در باره امام حسین علیه السلام آیات فراوان نازل شده است و در این باره کتابهای مستقلی نیز به رشته تحریر آمده و آیات را جمع آوری کرده است؛ اما در این جا با رعایت اختصار به برخی از آیات که با سند صحیح ثابت شده، اشاره می‌کنیم:

۱. آیه مباحله

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ.

(آل عمران/ ۶۱)

هر گاه بعد از علم و دانشی که (در باره مسیح) به تو رسیده، (باز) کسانی با تو به محاجّه و ستیز برخیزند، به آنها بگو: «بیایید ما فرزندان خود را دعوت کنیم، شما هم فرزندان خود را ما زنان خویش را دعوت نماییم، شما هم زنان خود را ما از نفوس خود دعوت کنیم، شما هم از نفوس خود آن گاه مباحله کنیم و لعنت خدا را بر دروغگویان قرار دهیم.

این آیه، جایگاه رفیع حضرت سید الشهدا (علیه السلام) را در نزد خداوند و پیامبرش نشان می‌دهد. روایاتی که بیانگر شأن نزل این آیه در باره آن حضرت هستند، در منابع اهل سنت با سندهای صحیح نقل شده است. مسلم نیشابوری از سعد بن ابی وقاص (یکی از صحابه پیامبر) در ضمن همان روایتی که معاویه وی را به سب امیر مؤمنان (علیه السلام) دستور داده بود، نقل کرده که وقتی آیه مباحله نازل شد، رسول خدا (صلي الله عليه وآله) امیر مؤمنان، فاطمه زهرا، امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) را فراخواند و دعا کرد: خدایا اینها اهل بیت من هستند:

حدثنا قُتَيْبَةُ بن سَعِيدٍ وَمُحَمَّدُ بن عَبَّادٍ وَتَقَارَبَا فِي اللَّفْظِ قَالَا حَدَّثَنَا حَاتِمٌ وَهُوَ بن إِسْمَاعِيلَ عن بُكَيْرِ بن مِسْمَارٍ عن عَامِرِ بن سَعْدِ بن أَبِي وَقَّاصٍ عن أَبِيهِ قَالَ قَالَ أَمْرٌ مُعَاوِيَةَ بن أَبِي سُفْيَانَ سَعْدًا فَقَالَ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسُبَّ أَبَا التُّرَابِ فَقَالَ أَمَّا مَا ذَكَرْتُ ثَلَاثًا فَالْهِنَّ لَهُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَنْ اسبَهُ لَنْ تَكُونَ لِي وَاحِدَةً مِنْهُنَّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ ... وَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ (فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ) دَعَا رَسُولَ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي.

عامر بن سعد بن ابی وقاص ، از پدرش روایت کرده است که در یکی از روزها ، معاویة بن ابی سفیان به سعد دستور داد تا به ابو تراب (حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام) ناسزا بگوید! [«سعد» از دستور او سرپیچی کرد].

معاویة ، از وی پرسید : به چه سبب علی را آماج ناسزا و دشنامت قرار نمی دهی؟ سعد گفت : بخاطر آن که سه فضیلت از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ در شأن علی علیه السلام شنیده ام که با توجه به آن ها ، هیچگاه به سب و دشنام آن حضرت ، اقدام نمی کنم و هر گاه یکی از آن ها برای من بود ، بهتر و ارزنده تر از شتران سرخ مو بود که در اختیار من باشد

فضیلت سوم این است: هنگامی که آیه مباحله (فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَابْنَاءَكُمْ) نازل شد ، رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، حضرت علی علیه السلام و حضرت فاطمه و امام حسن و امام حسین علیهم السلام را به حضور طلبید و فرمود : بار پروردگارا ! اینان اهل بیت من هستند .

صحیح مسلم، ج ۴، ص ۱۸۷۱، ح ۲۴۰۴

ترمذی نیز روایت را با همین سند نقل کرده و در پایان به حسن بودن سند آن تصریح کرده است:

حدثنا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا حَاتِمٌ بن إِسْمَاعِيلَ عن بُكَيْرِ بن مِسْمَارٍ هُوَ مَدَنِيٌّ ثِقَةٌ عن عَامِرِ بن سَعْدِ بن أَبِي وَقَّاصٍ عن أَبِيهِ قَالَ قَالَ لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ (تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَابْنَاءَكُمْ) دَعَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا وَفَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي قَالَ أَبُو عِيْسَى هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ صَحِيحٌ.

سنن الترمذی، ج ۵، ص ۲۲۵، ص ۶۳۸، ح ۳۷۲۴

حاکم نیشابوری نیز پس از نقل روایت، سند آن صحیح می‌داند:

أخبرني جعفر بن محمد بن نصير الخلدی ببغداد ثنا موسى بن هارون ثنا قتيبة بن سعيد ثنا حاتم بن إسماعيل عن بكير بن مسمار عن عامر بن سعد عن أبيه قال لما نزلت هذه الآية ندع أبناءنا وأبنائكم ونساءنا ونساءكم وأنفسنا وأنفسكم دعا رسول الله صلى الله عليه وسلم عليا وفاطمة وحسنا وحسینا رضي الله عنهم فقال اللهم هؤلاء أهلي هذا حديث صحیح علی شرط الشيخین ولم یخرجاه.

المستدرک علی الصحیحین، ج ۳، ص ۱۶۳، ح ۴۷۱۹

۲. آیه تطهیر

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

(احزاب/۳۳)

خداوند فقط می‌خواهد پلیدی و گناه را از شما اهل بیت دور کند و کاملاً شما را پاک سازد.

آیه تطهیر نیز در شأن اهل بیت (علیهم السلام) نازل شده که امام حسین علیه السلام یکی از آنان است و در اثبات این شأن نزول روایات معتبر اهل سنت وجود دارد که در این جا برخی از روایات را متذکر می‌شویم:

روایت اول از عایشه:

در صحیح ترین کتابهای اهل سنت (صحیح مسلم) و مورد قبول وهابیت آمده است که آیه تطهیر در شأن پنج تن آل عبا از جمله امام حسین علیه السلام نازل شده است:

حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة ومحمد بن عبد الله بن نمير واللفظ لأبي بكر قال حدثنا محمد بن بشر عن زكريا عن مضع بن شيبان عن صفية بنت شيبان قالت قالت عائشة خراج النبي صلى الله عليه وسلم عداة وعليه مزط مرحل من شعر أسود فجاء الحسن بن علي فأدخله ثم جاء الحسين فدخل معه ثم جاءت فاطمة فأدخلها ثم جاء علي فأدخله ثم قال (إنما يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت ويطهركم تطهيرا)

به نقل صفیه بنت شیبہ عایه گفته است: رسول خدا صبح هنگام بیرون رفتند و بر روی دوش ایشان عبایی طرح دار از موی سیاه بود . پس حسن بن علی آمد پس او را در زیر عبا گرفت . پس حسین آمد و او را نیز وارد کرد . پس علی آمد او را نیز وارد کرد . سپس فرمود : خداوند می خواهد از شما اهل بیت پلیدی ها را دور کند و شما را پاک نماید .

صحیح مسلم، ج ۴، ص ۱۸۸۳، ح ۲۴۲۴، باب فَصَائِلِ أَهْلِ بَيْتِ النَّبِيِّ

روایت دوم از ام سلمه:

ام المومنین «ام سلمه» یکی از زنان پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله نیز گفته است، این آیه در باره اهل بیت نازل شده است:

حدثنا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ زُبَيْدٍ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَلَ عَلَى الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ كِسَاءً ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي وَخَاصَّتِي أَدِّبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأَنَا مَعَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِنَّكَ إِلَى خَيْرٍ.

قال هذا حَدِيثٌ حَسَنٌ وهو أَحْسَنُ شَيْءٍ رُوِيَ فِي هَذَا

ام سلمه همسر رسول خدا صلی الله علیه وآله و سلم فرمود : رسول خدا بر روی حسن ، حسین ، علی و فاطمه عبایی کشید . پس فرمود که خداوند ایشانی اهل بیت من و نزدیکان من هستند . از ایشان پلیدی را ببر و ایشان را پاک گردان . ام سلمه می گوید : از رسول خدا پرسیدم که آیا من همراه ایشان هستم (از اهل بیتم)؟ فرمودند: تو بر خوبی هستی (از اهل بیت نیستی اما از نیکانی) .

ترمذی تصریح می کند:

این روایت حسن است و نیکوترین روایتی است که در این باب روایت شده است.

سنن الترمذی، ج ۵ ، ص ۶۹۹ ، ۳۸۷۱

به نقل حاکم نیشابوری، ام سلمه تصریح می‌کند که آیه تطهیر در خانه من نازل شد و رسول خدا (صلي الله عليه وآله) سراغ امیرمؤمنان، فاطمه زهرا، امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) فرستاد. وقتی آنها آمدند دعا فرمود: اللهم هؤلاء أهل بيتي:

حدثنا أبو العباس محمد بن يعقوب حدثنا العباس بن محمد الدوري حدثنا عثمان بن عمر حدثنا عبد الرحمن بن عبد الله بن دينار حدثنا شريك بن أبي نمر عن عطاء بن يسار عن أم سلمة رضي الله عنها أنها قالت في بيتي نزلت هذه الآية (إنما يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت) قالت فأرسل رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى علي وفاطمة والحسن والحسين رضوان الله عليهم أجمعين فقال اللهم هؤلاء أهل بيتي قالت أم سلمة يا رسول الله ما أنا من أهل البيت قال إنك أهلي خير وهؤلاء أهل بيتي اللهم أهلي أحق.

هذا حديث صحيح على شرط البخاري ولم يخرجاه

المستدرک علی الصحیحین، ج ۲، ص ۴۵۱، ح ۳۵۵۸

روایت سوم از عمر بن ابی سلمة: (ریب پیامبر)

ترمذی از عمر بن ابی سلمه ریب رسول خدا نیز نقل کرده است که آیه تطهیر در شأن اهل بیت نازل شده است:

حدثنا قُتَيْبَةُ حدثنا محمد بن سُلَيْمَانَ الْأَصْبَهَانِيُّ عن يحيى بن عُبَيْدٍ عن عَطَاءِ بن أَبِي رَبَاحٍ عن عُمَرَ بن أَبِي سَلَمَةَ رَيْبِ النبي صلى الله عليه وسلم قال لَمَّا نَزَلَتْ هذه الآيةُ على النبي صلى الله عليه وسلم (إنما يُريدُ الله

لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ البَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا) فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ فَدَعَا فَاطِمَةَ وَحَسَنًا وَحُسَيْنًا فَجَلَّلَهُمْ

بِكِسَاءٍ وَعَلِيٍّ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَجَلَّلَهُمْ بِكِسَاءٍ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي فَأَذْهِبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا

قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأَنَا مَعَهُمْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ قَالَ أَنْتِ عَلَى مَكَانِكَ وَأَنْتِ عَلَى خَيْرٍ. قَالَ هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ مِنْ حَدِيثِ

عَطَاءِ بن عُمَرَ بن أَبِي سَلَمَةَ.

سنن الترمذی، ج ۵، ص ۳۵۱، ح ۳۲۰۵ و ۳۷۸۷

الباني اين روايت را صحيح کرده است:

۲۵۶۲ - (صحيح)

عن عمر بن أبي سلمة ربيب النبي صلى الله عليه و سلم قال لما نزلت هذه الآية على النبي صلى الله عليه و سلم إنما يريد الله ليذهب عنكم الرجس أهل البيت ويطهركم تطهيرا في بيت أم سلمة فدعا فاطمة وحسنا وحسينا فجلبهم بكساء وعلي خلف ظهره فجلبه بكساء ثم قال اللهم هؤلاء أهل بيتي فأذهب عنهم الرجس وطهرهم تطهيرا قالت أم سلمة وأنا معهم يا نبي الله قال أنت على مكانك وأنت على خير .

صحيح الترمذي - (ج ۳ / ص ۹۱)

جالب اینکه ابن تیمیه نیز روایات شأن نزول آیه تطهیر را صحیح می‌داند و بر این مطلب تصریح کرده است:

والحسن والحسين من أعظم أهل بيته اختصاصا به كما ثبت في الصحيح أنه دار كسائه على علي وفاطمة

وحسن وحسين ثم قال اللهم هؤلاء أهل بيتي فأذهب عنهم الرجس وطهرهم تطهيرا

حسن و حسین از بزرگترین اهل بیت پیامبر است؛ چنانچه در روایت صحیح ثابت شده است که رسول خدا عبايش را بر علي، فاطمه، حسن و حسین کشید و فرمود: خدایا اینها اهل بیت من هستند؛ پس از آنها پليدي را دور کند و آنها را پاکیزه قرار بده.

منهاج السنة النبوية ج ۴، ص ۵۶۱

البته روایات دیگری نیز نقل شده است که ما به همین مقدار بسنده می‌کنیم و روایات دیگر نیز وجود دارد که خود اهل بیت عليهم السلام به این آیه استدلال کرده اند.

۳. آیه مؤدت

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى.

(شوری ۲۳)

بگو: «من هیچ پاداشی از شما بر رسالتم درخواست نمی‌کنم جز دوست‌داشتن نزدیکانم [اهل بیتم].»

این آیه در میان مفسران معروف به آیه «مودت» است. در منابع اهل سنت روایات فراوانی است که شأن نزول این آیه را در باره اهل بیت علیهم السلام ثابت می‌کند.

احمد بن حنبل در کتاب «فضائل الصحابة»، از ابن عباس نقل کرده است که از رسول خدا سؤال شد مودت چه افرادی بر ما واجب است؟ فرمود: علی، فاطمه و دو فرزندش:

وفيما كتب إلينا محمد بن عبد الله بن سليمان الحضرمي يذكر ان حرب بن الحسن الطحان حدثهم قال نا حسين الأشقر عن قيس عن الأعمش عن سعيد بن جبير عن بن عباس قال لما نزلت قل لا أسألكم عليه اجرا الا المودة في القربى قالوا يا رسول الله من قرابتنا هؤلاء الذين وجبت علينا مودتهم قال علي وفاطمة وابناها عليهم السلام.

فضائل الصحابة لابن حنبل ج ۲، ص ۶۶۹، ح ۱۱۴۱

طبرانی در معجم الکبیر نیز این روایت را با همین سند نقل کرده است:

المعجم الکبیر، ج ۳، ص ۴۷، ۲۶۴۱؛ ج ۱۱، ص ۴۴۴، ح ۱۲۲۵۹

سند این روایت نیز از نظر علمای اهل سنت معتبر است؛ چنانچه ابن حجر هیثمی در کتاب «الصواعق المحرقة» می‌نویسد:

أخرج أحمد والطبراني وابن أبي حاتم والحاكم عن ابن عباس رضي الله عنهما أن هذه الآية لما نزلت قالوا يا رسول الله من قرابتك هؤلاء الذين وجبت علينا مودتهم قال (علي وفاطمة وابناهما) وفي سنده شيعي غال لكنه صدوق.

احمد و طبرانی و ابن ابی حاتم و حاکم از ابن عباس نقل کرده اند که وقتی این آیه نازل شد، گفتند: ای رسول خدا نزدیکان شما که مودت شان بر ما واجب است چه کسانی هستند؟ فرمود: علی، فاطمه و پسرانش. و در سند این روایت يك تن شیعه غالی قرار دارد ولی صدوق است.

بعد از این به روایت دیگری که از امام حسن علیه السلام نقل شده و آن حضرت به این آیه استدلال کرده اند، اشاره می‌کند و برخی از طرق آن را حسن می‌داند:

وأخرج البزار والطبراني عن الحسن رضي الله عنه **من طرق بعضها حسان** أنه خطب خطبة من جملتها من عرفني فقد عرفني ومن لم يعرفني فأنا الحسن بن محمد صلى الله عليه وسلم ... ثم قال وأنا من أهل البيت الذين افترض الله عزوجل مودتهم وموالاتهم فقال فيما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم قل لا أسألكم عليه أجرا إلا المودة في القربى.

بزار و طبراني از امام حسن با طرق متعدد نقل کرده اند که برخی از طرق آن حسن است. حسن بن علي خطبه خواند و از جمله فرمود: من از جمله اي اهلبيتي هستم که خداوند مودت شان را واجب کرده است. پس از آن آیه را تلاوت فرمود....

الصواعق المحرقة على أهل الرفض والضلال والزندقة، ج ٢، ص ٤٨٧

ابو بکر هيثمي نیز پس نقل روایت ابن عباس مي گوید:

وعن ابن عباس قال لما نزلت (قل لا أسألكم عليه أجرا إلا المودة في القربى) قالوا يا رسول الله ومن قرابتك هؤلاء الذين وجبت علينا مودتهم قال علي وفاطمة وابناهما رواه الطبراني **وفيه جماعة ضعفاء وقد وثقوا.** ابن روایت را طبراني نقل کرده و در سند آن جماعتي ضعيف هستند ولي توثيق شده اند.

مجمع الزوائد، ج ٩، ص ١٦٨

٤. سورة هل أتى

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا * عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا * يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا * وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا * إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا.

(سورة الإنسان / ٥ - ٩)

ابرار (نيکان) از جامی می نوشند که با عطر خوشی آمیخته است.

از چشمه‌ای که بندگان خاص خدا از آن می‌نوشند، و از هر جا بخواهند آن را جاری می‌سازند! آنها به نذر خود وفا می‌کنند، و از روزی که عذابش گسترده است می‌ترسند. و غذای (خود) را با اینکه به آن علاقه (و نیاز) دارند به مسکین و یتیم و اسیر می‌دهند. (و می‌گویند:) ما شما را برای خدا اطعام می‌کنیم و، هیچ پاداش و تشکری از شما نمی‌خواهیم.

این آیات نیز در باره امیر مؤمنان، فاطمه زهرا امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) نازل شده است.

زمخشری شأن نزول آیه را این‌گونه آورده است:

عن ابن عباس قال: إن الحسن والحسين مرضا، فعادهما رسول الله صلى الله عليه وسلم في ناس معه، فقالوا: يا أبا الحسن، لو نذرت على ولدك، فنذر علي وفاطمة وفضة جارية لهما إن برآ مما بهما أن يصوموا ثلاثة أيام، فشفيا وما معهم شيء فاستقرض علي من شمعون الخبيري اليهودي ثلاثة أصوع من شعير، فطحنت فاطمة صاعاً واختبزت خمسة أقراص على عددهم فوضعوها بين أيديهم ليفطروا فوقف عليهم سائل فقال: السلام عليكم أهل بيت محمد، مسكين من مساكين المسلمين، أطعموني أطعمكم الله من موائد الجنة، فأثروه، وبتوا لم يذوقوا إلا الماء، وأصبحوا صياماً، فلما أمسوا ووضعوا الطعام بين أيديهم وقف عليهم یتیم، فأثروه، ووقف عليهم أسير في الثالثة ففعلوا مثل ذلك، فلما أصبحوا أخذ علي رضي الله عنه بيد الحسن والحسين، وأقبلوا إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، فلما أبصرهم، وهم يرتعشون كالفراخ من شدة الجوع، قال: ما أشد ما يسوؤني ما أرى بكم، وقام فانطلق معهم فرأى فاطمة في محرابها قد التصق ظهرها بطنها وغارت عيناها، فسأه ذلك، فنزل جبرائيل وقال: خذها يا محمد، هنالك الله في أهل بيتك فأقرأه السورة.

ابن عباس می‌گوید حسن و حسین علیهما السلام بیمار شدند پیامبر صلی الله علیه وآله با جمعی از یاران به عیادتشان آمدند، و به علی علیه السلام گفتند: ای ابو الحسن! خوب بود نذری برای شفای فرزندان خود می‌کردی، علی و فاطمه علیهما السلام و فضه که خادمه آنها بود نذر کردند که اگر آنها شفا یابند سه روز روزه بگیرند .

چیزی نگذشت که هر دو شفا یافتند، در حالی که از نظر مواد غذایی دست خالی بودند علی علیه السلام سه من جو از شمعون یهودی قرض نمود، و فاطمه سلام الله علیها يك سوم آن را آرد کرد، و نان پخت، هنگام افطار سائلی بر در خانه آمد و گفت: السلام علیکم اهل بیت محمد سلام بر شما ای خاندان محمد! مستمندی از مستمندان مسلمین هستم، غذایی به من بدهید خداوند به شما از غذاهای بهشتی مرحمت کند، آنها همگی مسکین را بر خود مقدم داشتند، و سهم خود را به او دادند و آن شب جز آب ننوشیدند. روز دوم را هم چنان روزه گرفتند و موقع افطار وقتی که غذا را آماده کرده بودند (همان نان جوین) یتیمی بر در خانه آمد آن روز نیز ایثار کردند و غذای خود را به او دادند (بار دیگر با آب افطار کردند و روز بعد را نیز روزه گرفتند).

در سومین روز اسیری به هنگام غروب آفتاب بر در خانه آمد باز سهم غذای خود را به او دادند هنگامی که صبح شد علی علیه السلام دست حسن و حسین علیهما السلام را گرفته بود و خدمت پیامبر صلی الله علیه وآله آمدند هنگامی که پیامبر صلی الله علیه وآله آنها را مشاهده کرد دید از شدت گرسنگی می لرزند! فرمود! این حالی را که در شما می بینم برای من بسیار گران است، سپس برخاست و با آنها حرکت کرد هنگامی که وارد خانه فاطمه س شد دید در محراب عبادت ایستاده، در حالی که از شدت گرسنگی شکم او به پشت چسبیده، و چشمهایش به گودی نشسته، پیامبر ص ناراحت شد.

در همین هنگام جبرئیل نازل گشت و گفت ای محمد! این سوره را بگیر، خداوند با چنین خاندانی به تو تهنیت می گوید، سپس سوره "هل اتی" را بر او خواند.

تفسیر الکشاف، ج ۴، ص ۶۷۰

تعدد طرق این روایت:

این روایت که شأن نزول این آیات را بیان می کند، از طرق متعدد (چهار تن از صحابه) نقل شده و البته در برخی از جزئیات با هم تفاوت دارند که این مطلب در اصل نزول آیه در ماجرای مریضی حسنین (علیهما السلام) و نذر امیر مؤمنان و فاطمه زهرا برای شفای آنها، ضرری وارد نمی سازد:

الف: علي بن ابي طالب (عليه السلام)

حاکم حسکاني در کتاب «شواهد التنزيل» اين روايت را از طريق اميرمؤمنان علي بن ابي طالب عليه السلام نقل کرده است:

قال : حدثني علي بن موسى الرضا حدثني ابي موسى ، عن ابيه جعفر بن محمد، عن ابيه محمد، عن ابيه علي، عن ابيه الحسين، عن ابيه علي بن ابي طالب قال: لما مرض الحسن والحسين عادهما رسول الله صلى الله عليه وآله فقال لي : يا با الحسن لو نذرت على ولدك لله نذرا أرجو أن ينفعهما الله به . . .

شواهد التنزيل، الحاکم الحسکاني، ج ۲، ص ۳۹۴

ب: امام صادق عليه السلام:

ایشان سندهای دیگری را هم ذکر کرده که به امام صادق علیه السلام می‌رسد و این طریق هم چند تا سند دارد:

۱۰۴۳ - و (الخبر) رواه (أيضا) الحسن بن مهران عن مسلمة بن جابر ، عن (الامام) جعفر الصادق ، وله طرق عن مسلمة .

۱۰۴۴ - ورواه (أيضا) روح بن عبد الله عن (الامام) جعفر الصادق .

۱۰۴۵ - ورواه (أيضا) معاوية بن عمار ، عن (الامام) جعفر الصادق .

شواهد التنزيل، الحاکم الحسکاني، ج ۲، ص ۳۹۷

ج: ابن عباس:

در طریق دیگر این روایت ابن عباس قرار دارد که افراد ذیل از وی نقل کرده اند:

۱. مجاهد عن ابن عباس:

عن ليث عن مجاهد عن ابن عباس في قول الله سبحانه وتعالى (يوفون بالنذر ويخافون يوماً كان شره مستطيراً)

قال : مرض الحسن والحسين فعادهما جدهما محمد رسول الله

تفسير الثعلبي، ج ١٠، ص ٩٩

اسد الغابة، ج ٧، ص ٢٥٦

الجواهر الحسان في تفسير القرآن، (تفسير الثعلبي) ج ١٠، ص ٩٩، عبد الرحمن بن محمد بن مخلوف

الثعلبي الوفاة: ٨٧٥، دار النشر: مؤسسة الأعلمي للمطبوعات - بيروت

٢. ضحاک عن ابن عباس:

خوارزمي آن را از طريق ضحاک از ابن عباس نقل کرده است:

المناقب - الموفق الخوارزمي، ص ٢٧٢

٣. عطاء عن ابن عباس:

واحدي نيشابوري و آلوسي به اين سند اشاره کرده اند:

أسباب نزول الآيات، الواحدي النيسابوري، ص ٢٩٦

آلوسي مي نويسد:

ومن رواية عطاء عن ابن عباس أن الحسن والحسين مرضا فعادهما جدهما محمد صلى الله تعالى عليه

وسلم ...

روح المعاني، ج ٢٩، ص ١٥٧

فخر رازي نیز مي نويسد:

والواحدي من أصحابنا ذكر في كتاب (البسيط) أنها نزلت في حق علي عليه السلام، وصاحب (الكشاف) من

المعتزلة ذكر هذه القصة،

واحدي از اصحاب ما اين روايت را در كتاب «البسيط» ذكر کرده که اين آيات در باره علي عليه السلام نازل

شده و صاحب كشاف که از معتزله است نیز اين داستان را آورده است:

التفسير الكبير، ج ٣٠، ص ٢١٥

۵. ابي صالح عن ابن عباس:

سند ديگر اين طريق از ابو صالح از ابن عباس است:

۱۰۵۲ - ورواه حبان بن علي أبو علي العنزي عن الكلبي عن أبي صالح عن ابن عباس .

شواهد التنزيل، الحاكم الحسكاني، ج ۲، ص ۴۰۳

۶. سعيد بن جبیر از ابن عباس:

۱۰۵۵ - أخبرنا عقيل قال : أخبرنا علي بن الحسين حدثنا محمد بن عبيد الله حدثنا أبو عمرو عثمان بن أحمد

بن السماك ببغداد حدثنا عبد الله بن ثابت المقرئ قال : حدثني أبي ، عن الهذيل ، عن مقاتل ، عن الأصبع

بن نباتة (و) عن سعيد بن جبیر : عن ابن عباس في قول الله تعالى : (إن الأبرار يشربون) قال : ...

شواهد التنزيل، الحاكم الحسكاني، ج ۲، ص ۴۰۵

د: زيد بن ارقم:

در طريق چهارم روايت، زيد بن ارقم است و نشان مي دهد كه اين آيات در باره اهل بيت پيامبر صلي الله عليه وآله در

جريان اطعام مسكين و فقير و يتيم نازل شده ؛ اما وي به مريضي حسنين (عليهما السلام) اشاره اي نكرده است:

۱۰۶۱ - أخبرناه أبو القاسم القرشي والحاكم ، قالا : أخبرنا أبو القاسم الماسرجسي حدثنا أبو العباس محمد

بن يونس الكديمي حدثنا حماد بن عيسى الجهني حدثنا النهاس بن قهم . عن القاسم بن عوف الشيباني

عن زيد بن أرقم قال : كان رسول الله صلى الله عليه وآله يشد على بطنه الحجر من الغرث ، فظل يوما صائما

ليس عنده شيء فأتى بيت فاطمة والحسن والحسين يبكيان فقال رسول الله صلى الله عليه وآله : يا فاطمة

أطعمي ابني ، فقالت : ما في البيت إلا بركة رسول الله فالتقاهما رسول الله بريقه حتى شبعنا وناما واقترضا

لرسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ثلاثة أقراص من شعير ، فلما أفطر وضعها بين يديه ، فجاء سائل فقال

: أطعموني مما رزقكم الله . فقال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم : يا علي قم فأعطه. قال: فأخذت قرصا

فأعطيته، ثم جاء ثان فقال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم : يا علي فأعطه. فقمت فأعطيته، فجاء ثالث فقال: قم يا علي فأعطه.

(قال : فأعطيته، وبات رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم طاويا وبتنا طاوين فلما أصبحنا أصبحنا مجهودين ونزلت هذه الآية: (ويطعمون الطعام على حبه مسكينا ويتيما وأسيرا). (ثم إن) الحديث بطوله.

شواهد التنزيل، الحاكم الحسكاني، ج ٢، ص ٤٠٨

نتیجه:

از آنجایی که طرق این روایت متعدد است دیگر نیازی به بررسی سند نیست و این داستان میان علمای شیعه و اهل سنت مشهور است و غالب مفسران و محدثان آن را در کتابهایشان آورده اند.

و به قول ابن تیمیه تعدد طریق یکدیگر را تقویت می کند و یقین حاصل می شود:

تعدد الطرق وكثرتها يقوى بعضها بعضا حتى قد يحصل العلم بها ولو كان الناقلون فجارا فساقا فكيف إذا كانوا علماء عدولا ولكن كثر في حديثهم الغلط.

تعدد طریق و بسیار بودن آن برخی دیگر را تقویت می کند به گونه ای که علم و یقین به صدور آن حاصل می شود؛ هرچند ناقلان آن انسانهای فاسق و فاجر باشد؛ چه به این که عالمان عادل باشند.

مجموع الفتاوی، ج ١٨، ص ٢٦

و در طرق این روایت هم صحابه عادل قرار دارند و طبق نظر ابن تیمیه سندهای روایت تقویت می شود.

موفق باشید

گروه پاسخ به شبهات

مؤسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف)